

Govert Grascamp schoolmeester en koster in Charlois 1649-1675¹

door

Ton Hokken

Bijgewerkte versie 2024 van een artikel verschenen in Ons Erfgoed 2007

Inleiding

In het archief van de Hervormde Gemeente van Charlois bevindt zich een mapje met stukken die betrekking hebben op het schoolmeester- en kosterschap in Charlois². Bij nader inzien blijkt het om één persoon te gaan, mr. Govert Grascamp³, die in 1649 als schoolmeester en koster wordt aangenomen. De bijbehorende 'functie- en taakomschrijving' en overige condities zijn bewaard gebleven.

In het genoemde mapje bevindt zich nog een tweede reglement - geheel anders van toon en inhoud, doordrenkt van insinuaties en irritatie, ondertekend door Govert Grascamp. Een derde stuk ligt nog een tip van de sluier op - en blijkt te zijn geschreven door de schoolmeester annex koster zelf. Wie de voornaamste tegenspeler van Govert Grascamp is geweest, wordt niet duidelijk. Hij heeft twee predikanten meegemaakt, Wilhelmus Paludanus (1634-1668) en Jacobus Boucherie (1669-1679).

Het eerste document

Ordonantie voor den Schoolmeester⁴ bij de gerechte *ende* kerckeraet aengenoomen anno 1649 in Julio als mr. Graskamp aengenomen wiert.

De Schooldienst

van 8 tot 11 ueren voormiddagh schoolhoud[en]

van 1 tot 4 ueren naemiddagh wynter en Soomer tot 12 kinderen toe.

Speeldagh des Saterdaeghs naemiddag

De kynderen catchiseren *ende* voornaemelick de Antwoorden van buyten doen leeren om in de kercke tegens den Predikant op te seggen.

De gemeijne Christelick gebeden van buyte[n] leeren.

Kercke dienst

alle dage des middaeghs ten 12 ueren het cleynste klockjen luijen. Doort gans[e] jaer.

Alle Avonts ten 8 ueren tselve van ba[mis]⁵ tot meijdagh.

het uerwerck dagelix op sijn behoerelick[e] tijt op wynden *ende* opt wel slaen van de klokke acht neemen.

De kercke beesem schoon houden

Luyen over de doden nae lants wijse.

Godsdienst

voor elke predicatie voor en nae de middag drie mael luyden de laeste mael met de drie klokken gelijck, *ende* telcke maelen eens kleppen met het aenvangen vande godsdienst

voor de predicatie de psalmen op de leijen teijkenen.

een capittel, de thien geboden *ende* het gelove voorleesen.

voor en nae de predicatie voorsingen

De bijbels of kerckeboeken in en uyt de kercke draegen, een ten huijsen vande predicant.

Doop water beschicken, alsse kynderkens ten doope gebracht worden.

wanneer personen voor de kerckeraet moeten *verschynen* die te citeeren

voor welke diensten den Schoolmeester sal genieten tot syn vrye wooninge het schoolhuijs met den hof daer aen behoorende.

met 20 pont Jaers aen gelt

ende van de schoolkynderen, van die niet en schrijven 2 blancken⁶

van die schryven 2 stuijv.

voort luijen ~~nae~~ over de dooden het loon van de gerechte daer op gestelt.

Deesen dienst mach van weederzyd[en] werden op geseijt, mits malkanderen een vierendeel Jaer te vooren waerschout sonder nochtans reeden daer van te ge[ven].

Tweede document (*de eerste alinea is doorgehaald*)

Alsoo over eenige jaere alhier in Charlois soo bij den Schout ende schepenen, als bijden kerckenraet is geadmitteert tot bedieninghe vant schoolmr. ende costerampt inde kercke ende schoole van Charlois voorsz: Mr Govert Grascamp sonder dat den selve is voorgesteld een behoorelijcke Lijst ofte regulement waer naer hij hem sal hebben te reguleeren, gelijk andere hebben gehad. Ende oversulx bijden selven Grascamp eenigen tijt herwerts soo nu als dan is gedaen eenige onbehoorelijcke ende onfatsoenelijcke reden ende wercken, soo jegens den kerckenraet, predicant als inde schoole, de welke den voorsz. schout schepenen ende kerckenraet niet langer toe en staen te leijden ofte gedooogen. Soo ist dat sijluijden gesamentlijck ende eendrachtelijck hem belasten ende ordoneeren bijdesen; bij aldien hij noch genegen is den selven dienst langer te doen ende waertenemen dat hij hem precijselijcken sal hebben te reguleeren naer de ordere ende lijste hijer onderaen volgende ende elck punt vandien.

Eerstel. dat hij Grascamp voortn. den voornomde schout ende schepenen, mitsgaders den predicant ende kerkckenraet vande welke hij wert aengenomen ende gestelt, ofte andere indertijt sijnde sal erkennen voor sijn heeren ende meesters maer geensins jegens de selve eenige quorelle schimpige ofte lasteringe sal vervorderen te doen spreken ofte schrijven,

Dat hij opt predicken ende sondagen sal passen, op het luijen smorgens de eerste reijs precijs ten seven uren, de tweede reijs ten acht uren ende derde reijs met alle drie de klokken precijs ten negen uren, ende dan terstont cleppen, voorleesen ende sijngen, d[ae]rbij oock sal passen elcken ure wat langer te luijen als hij voor desen heeft gedaen, ende het kleijn klockie selfs te luijen, ofte een diet wel machtich is ter degen over te halen, Den namiddach de eerste reijs ten twaelff uren, den tweede reijs ten een ure ende de derde reijs ten twee uren, ende dan als vooren terstont cleppen, voorleesen, ende voorsingen

Dat hij geen Capitellen en sal voorlesen noch geen psalmen voorsingen, dan als hem vanden predicant sal belasten, die hij telcken voordien aenvangh vanden Godtsdienst tot sijnen huijse sal comen vragen, tsij dat den predicant selfs thuijs is ofte niet ende iemant van buijten in sijn plaets predickt, dat hij neffens dien telck[en] oock sal vragen ofter kinderen gedoopt sullen werden, ende alsdan twater voor den Godtsdiens inde kerck te brengen,

Dat hij oock naer den Godtsdienst ten langhsc[he] daeghs daeraen des predicants bijbel ende psalmbouck wt de kerck tot sijnen huijse sal brengen, ende den aenstaende predickdach wederom inde kerck draegen,

Dat hij alle weeken de kerck sal besemschoon maken

Dat hij mede onderentussen den Godtsdienst duijre ende inde kerck in aachtinge sal nemen wanneer eenige stoute jongens sitten snappen ende speelen ofte eenigh geraes maken, ofte vrouwen met cleijne kinderen die luijtskeel opkrijten ende s[ch]reuw[en], dat hij daer bij sal gaen de selve verbieden straffen, ofte vermaenen dat sij still sijn ofte wt de kerck gaen.

Ende soo wanneer den deur vande kerck openstaet daer de wint tocht end'koude inkomt dat hij sal op staen ende de selve toedoen

Dat hij het heele jaer door op sijn school sal passen, smorgens ten acht uren aengaen ende eijndinge ten elff uren, ende nade middach aengaen ten een ure ende eijndigende ten vier uren,

Daer voor sal hij genieten tot sijn salaris van elcken kint dat hij ordonaris leert schrijven ofte inde schrijffbanck sidt drie grooties⁷ ende niet als leesen leeren ende beneden sittende eene stuijver ter week.

Dien hij extraordinaris leer cijfferen franscoijs avont school ofte anders tot discretie naer behooren ende neffens andere scholen

Dat hij de schoolkinderen sal houde tot de vraage vande Cathecismus van buijten inde kerck te beantwoorden, ende dat soo dick maels als naermiddach gepredickt wert.

Dat hij oock de kinderen sal leeren de Christelijck[e] geboden inde schoole, ende tformulier staende achter inde Cathechismus het murgen ende avontgebedt [voor 't] eeten en [na] den eeten, den x gebode ende [den] 12 artikelen des gelooffs van buijten op seg[gen]

Dat hij oock doo[r l]ast vanden sijnode ende classes t welc[k] alle schoolmeesters moeten doen eens ofte twee mael ter weeck de [jo]nge jeughd naden eijfer van haer verstant zulle cathechiseeren,

Door de weeck t luiden het gansche jaer deur, smiddaghs ten 12 uren van bamis aff tot mej toe savonts ten ac[ht] uren

het uierwerck te stelle ende opt slaen vanden klokke te passen
het uierwerck [op] tijd selfs opte winde sonder eenige kinderen als nu sijn bij wesen daer te laten,
het luijen over de [d]oode volgens de ordre daer van sijnde

Endevoorts wat [me]n vorder bij de voorsz. schout schepenen predicant, kerckenraet naer behoorelijke ende schoolmeesters ordre (...) belast, sonder dat hij daer jegens ee[rdere] ordre querelle sal hebben [te] sustineeren,

Dat sij nu de sijn [die]nst tot allen tijden sullen mogen op seggen mits [ee]n vierendeel jaers te vooren te waerschouwe s[on]der gehouden te sijn redenen van op seggi[ng]e te geven, gelijk hij mede in d'selve maniere den dienst sal mogen opseggen,

Op alle dese v[oor]staende ordre artijculen ende voorstellinge, voornomde Govert Grascamp sijn dienst wederom op nieuwen heeft aengenomen ende belooffd d[e sel]ve waer te nemen tot welcke eijnde tselve [bij] hem is onderteijkt.
was ondert[eij]kt

Govert Grascamp

Derde document

(op de omslag) Dominee soo t ue gelieft mooght dit de kerckenrade te vooren lesen

Claer bericht

Hoe ende in wat maniere G. Grascamp school meester tot Charlois, ten huijse van Jacob Govertsz tap waert, op de fluijt gespeult heeft, aent' welke speelen eenige splinterkijckers soude ergenisse genoomen hebbe. Graskamp voorsz. gecomen sijnde ten huijse van den herbergier voorn: om twe halfjens te drincken, vont aldaer onder andere Sijmen Hoosie, de welke Sijmen uijt sijn sack haelde een fluijt ende sprack, en meester, probeert die fluijt eens, waer op den meester antwoorde, ten geeft hier geen pas om u fluijt te proberen, maer komt in mijn school daer sal ick se probeeren als t' pas geeft, want ten is mijn gewoonte niet in de herbergen te spelen, ende aldus tot 2 a 3 mael geweygert hebbende seijde de gaer meester Schulperoort, Dingeman de Schipper ende meer andere, wat Meester probeert de fluijt eens, gij en sult daer immers geen quaet aen doen, hier en is oock niemant die dat qualijck neemen sal, alsoo 't hier al goet volck is, doen nam de Meester de fluijt ende seijde ick moet eens rontomme sien wat volck ick hier al hebbe, omme gesien hebbende sprack hij, ja, 't is hier al goet volck, doen settede den Meester de fluijt aenden mont ende speelde een vers van een gemeen liedeken een vers vande thien gebooden ende een versken vanden 116. psalm dat gedaen sijnde gaf den Meester Sijmen de fluijt wederom, ende sprack u fluijt is goet. Dat dit alsoo gepasseert ende waer achtich is moet de waert de weerdinne end[e] alle tgeselschap: ja den splinterkijcker selfs getuigen. Nu soo laet ick alle verstandige lieden oordeelen of dese sake wel berispens waerdich is, maer indien den splinterkijcker soo suiijver is, dat hij sulck een splinterken in sijn oog niet en hadde soo wil ick geerne schult bekenne en met de kinderen segge ick en salt niet meer doen, maer ter contrarie onsuiijver, ende eenen grooten balck in sijn ooge heeft gelijk ick vrese ja, soo rade ick hem te lesen in het ~~even~~ evangelio ~~Joanni~~ Lucas cap. 6 van vers 41 tot vers 43, daer sal hij genoeg onderwesen worden

Een vierde document en meer

Het laatste document is een briefje dat dominee Boucherije in 1675 schrijft naar aanleiding van de opvolging van meester Govert Graskamp. Ook hierin valt op dat de verhoudingen bepaald niet hartelijk zijn. Zijn opvolger wordt Govert Balde. Diens 'instructie' van april van dat jaar is ook bewaard gebleven⁸. Geen irritatie meer, wel een duidelijk aangegeven hiërarchie. En wederom een uitbreiding van de regels, als een opmaat naar latere tijden van regelgeving. Interessant zijn nieuwe aspecten die aan de orde komen. Zo blijken jonge kinderen verplicht naar school te moeten, alleen kinderen die op het land wonen mogen eventueel aan een 'materesse' worden toevertrouwd, zolang zij nog geen 6 jaar oud zijn. Dat geldt ook voor arme kinderen, die de meester om niet moet lesgeven. Hij dient ook te controleren of zij naar school komen. Tevens is er sprake van leerboeken, althans

op godsdienstig gebied. Het catechiseerboek van dominee Borsius wordt met name genoemd. Het vaste salaris van de schoolmeester blijkt verhoogd te zijn tot 120 gulden per kwartaal, naast een vrije woning.

In de jaarrekeningen van de kerkmeesters zijn enkele posten opgenomen met betrekking tot het kostersambt. In 1663 wordt vermeld⁹:

Betaelt aen Mr. Govert Grascamp dat hij ten tijde deser rek. de kerck geraght heeft 3 gld.

Betaelt den selven dat hij het baercleet voordien jaere deser rek. waergenomen *ende* clock gelt gecollecteert heeft 2 gld. 10 st.

.. over verschote gelt aen olij om tuijwerck mede te verstelle *ende* karsse om te luijen *ende* d'riemen te verstellen tsamen 2 gld. 16 st. (verm. aan idem) .. overt 2 reijse schoonmaken *ende* wijen van de kerckestraties een reijs 16 st. *ende* eens 17 st.

In 1675 worden de zelfde bedragen als in 1663 over de meesters Grascamp (tot 1 mei) en Balde (vanaf 1 mei) met betrekking tot het vegen van de kerk en het baarkleed evenredig verdeeld¹⁰.

Tekst van het vierde document

Mr: Govert Graskamp, aengesien de vacature van school en voorsangerampt, tegens mejj aenstaende, soo hebben de collegien der schepenen en k[er]kenraden alhier, sampt goetgevonden en besloten, dat soo wanneer sijn eenige personen aen ons opdoen, om hare gaven inden kerke te laten hooren, dattet sal staen tonser judicatuer omden beurten te bestellen, en tijtt te nomineren, wanneer sij sullen worden gehoort: enden om daervan een begin enden aenvangh te maken, hebben geordineert dat Pieter van der Linden (dat is die persoon die voorleden week op u versogt te mogen voorsingen en door *uedele* is geweyjert), toekomenden sondagh 3 maert hemselven sal laten hooren: edogh in casse van absentie, oft ander ongeval sal den dienst sijn en blijven tot uwen laste, twelk dienen mogen tot uwer narigtinge en daer naer gij *uedele* sult hebben te reguleren: actum Charloijs 24 februarij 1675

Ter ordinantien van beijden collegien voornoemt, en wt haren last genomen ondertekent

G Boucherije

¹ Een bijgewerkte versie van een artikel verschenen in Ons Erfgoed 2007: 56 - 61.

² Stadsarchief Rotterdam (SAR) tg 26 Archief Hervormde Gemeente Charlois, inv. 57.

³ Govert Grascamp wordt onder meer vermeld: als lidmaat ca. 1650 te Charlois, w. op het dorp (Archief Hervormde Gemeente Charlois, inv. 57); otr. Rotterdam 3 maart 1659 als weduwnaar w. Charlois Arijaentje Huijgens, j.d. van Charlois, w. Charlois; d.d. 28 juni 1667 als echtgenoot van Aaltje Goossens Hackert - zij benoemt hem tot universeel erfgenaam (Gemeente Charlois inv. 41 p. 421 en 422, regesten M. Ball); ONA Rotterdam inv. 526 p. 435 7-2-1676 Bastiaen Jacobsz van Vliet en Neeltje Huijgen, echtgenoten w. Charlois, stellen een testament op. Zij is zijn enige erfgenaam, haar erfgenamen zijn haar man en haar dochter Marijtje (gedoopt Charlois 27-6-1660) uit haar eerste huwelijk met Pieter Claessen Scheuyer. Tot eventuele voogden worden gesteld Govert Grascamp schoolmeester te Charlois en Floris Vettekeuken, koperslager te Rotterdam. Mogelijk was Neeltje Huijgen een zuster van Arijaentje, Floris Jansz. Vettekeuken kwam uit een Remonstrantse familie.

⁴ Ten gevolge van het afsnijden van het papier zijn delen van sommige woorden weggevallen, aangegeven met [].

⁵ 1 oktober (ontstaan uit baafmis, de mis van S. Bavo, zie WNT).

⁶ Twee blanken waren gelijk aan anderhalve stuiver.

⁷ Twee groten (Vlaams) zijn gelijk aan één stuiver.

⁸ SAR Archief Hervormde Gemeente Charlois, inv. 59. Op een omslag staat: 'Oude reglementen aangaande de Schoolmr. waar uit het nieuw is samengesteld'. Uit toevoegingen op de pagina's blijkt dat deze zijn geschreven in de tijd dat mr. Balde met pensioen ging (40 gulden per jaar).

⁹ SAR Archief Hervormde Gemeente Charlois, inv. 427 Jaarrekeningen van de kerkmeesters 1663-1669.

¹⁰ Idem inv. 428 1670-1675.